

MİLLİ TAKIM DÜZEYİNDEKİ ERKEK JUDOCULARIN KULÜP ANTRENÖRLERİNDE GÖZLEMLEDİKLER ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

Önder KARAKOÇ

Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Gaziantep.

Selami YÜKSEK, A. Dursun AYDIN

Kaşkas Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kars.

Berna KARAKOÇ

Gaziantep Kadriye Abdülmecit Özgözen İlköğretim Okulu, Gaziantep.

Ümit YETİŞ

Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara.

Bilgehan BAYDİL

Kastamonu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kastamonu.

Özet

Bu çalışma, milli takım düzeyindeki erkek judocuların, kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları tespit etmek amacıyla yapıldı. Çalışmaya toplam 54 sporcu katıldı. Katılımcılara, antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar belirleyebilmek için 12'şer sorudan ve üç farklı gruptan oluşan toplam 36 soruluk bir anket uygulandı. Uygulanan anket sonucunda, elde edilen verilerin frekans dağılımları, yüzdeler ve likert ölçeğine göre puanlaması yapıldı.

Çalışmanın sonucunda; sporcuların bakış açıları ile antrenörlerin etik dışı davranışlarını belirleyebilmek için toplam 36 sorudan oluşan anketi bir bütün olarak ele aldığımızda, verilen cevapların ortalamasının 4,54 "Kesinlikle Katılıyorum" olduğu tespit edilmiştir. Buradan araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplara göre, antrenörlerinin genel olarak etik kurallar çerçevesinde davrandığı sonucuna varılmıştır.

Araştırma grubu, milli takım düzeyindeki elit sporculardan oluştuğu düşünülürse, sporcusu oldukları kulüp antrenörlerinin ve takım arkadaşlarının gözdesi olan bu sporcuların antrenörleri hakkında olumsuz düşünceler taşıma ihtimalinin zayıf olduğu söylenebilir. Yine kendilerini milli takım düzeyine kadar getiren antrenörleri hakkında objektif bir değerlendirme yapamayarak onların etik dışı davranışlarını ortaya koymak istememesine paralel olarak cevapların bu kadar pozitif yönde çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın daha verimli olabilmesi için kulüplerin bulunduğu il veya ilçelere gidilip bu tip çalışmaların, kulüp bünyesindeki bütün sporculara yapılması halinde, antrenörlerin daha objektif bir değerlendirilmesinin yapılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Judo, Antrenör, Etik Dışı Davranışlar

THE UNETHICAL BEHAVIORS WHICH MALE JUDOKAS IN NATIONAL TEAM OBSERVE ON CLUB TRAINERS

Abstract

The purpose of this study is to determine the unethical behaviours which male judokas in national team observe on club trainers 54 sportmen attend to this study. In order to determine unethical behaviours which they observe on their trainers, a questionnaire, including 12 questions per 3 different groups and in total 36 questions, is carried out to the participants. As a result of this questionnaire frequency distribution of the obtained data, percentage valver are formed and graded according to Likert measure.

At the end of the study, when we evaluate the questionnaire, forming 36 questions, completely in order to determine the unethical behaviours of trainers and the views of sportmen, the average of the answers is determined as 4,54 "Certainly I accept" According to the answers of participants, we can candude that trainers behave according to the ethical rules.

If it is thought that the participants who formed research group are elite sportmen of national term, it may be said that it is a weak possibility that there sportmen who are favorite of their trainer and team friends have negative thoughts about their trainers. And also it is thought that the answers of the participants are positive because they don't want to expose objectively unethical behaviours of their trainers who help their national success. It is thought that the evaluations on trainer will be more objective if we go to the clubs in cities on towns and make all the sportmen participate in the study; it will be also productive.

Key Word: Judo, Trainer, Unethical Behaviours

1. GİRİŞ

Etik; doğru ve yanlış davranışları tanımlayan kurallar bütünüdür. Bu kurallar bizlere davranışlarımızın kabul edilebilirliğini, kabul görmezliğini ve yanlışlığını söyler (18). Etik temele dayalı ve kültürel bir uygulama olan spor, insan-toplum ve kültür düzlemlerinde çok farklı boyutları, anlamları ve değerleri ile sosyal bilimlerin konusu olmuştur. Spora sosyolojik olarak bakıldığında; spor, sporcu ve başarı kavramlarının toplumların var olmalarında diğer toplumlar ve kültürler arasında seçkin bir konuma gelmelerinde son derece önemli olduğu görülmektedir (7, 17).

Antrenör; belli bir spor branşında antrenörlük eğitimini başarı ile tamamlayarak antrenörlük lisansı alan spor eğitimcisidir (2). Sporcu-Antrenör ilişkisi çok önemli bir konudur. Antrenörü ile yeterli diyalog kuramayan sporcu, antrenman veya yarışmada bir tür "kendini kanıtlama arayışına" girer. Bu arayış onun oyun düzeni içinde yapmaması gereken bir hareketi yapmasına, vermemesi gereken bir pası vermesine, kullanmaması gereken bir topu kullanmasına, girmemesi gereken bir mücadeleye girmesine neden olur. Bu da beraberinde ya takımın genel performansında bir düşmeye, ya da bir yaralanma, sakatlanma ortamının oluşmasına yol açar. Bu diyalogsuzluk tam tersi etki de gösterebilir. Sporcu o anda antrenörüne kızgınlığıyla çok olumlu işler de ya-

pabilir (16). İdeal bir antrenörde olması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir

- Antrenör iyi bir branş bilgisine sahip olmalı
- Antrenör iyi bir genel kültür bilgisine sahip olmalı
- Antrenörün kişisel ve karakter özellikleri yapacağı işe uygun olmalıdır (15).

Bir sporcu ne kadar yetenekli olursa olsun, ne kadar çalışırsa çalışsın kazanmak için bir antrenörün yardımına gereksinim duyar. Antrenörün görevi yalnızca çalıştırmak ya da sporun nasıl yapıldığını göstermekten ibaret değildir. Antrenör, spor bilimcilerinden, spor hekimlerinden ve spor psikologlarından aldığı bilgileri yorumlayıp kendi bilgileri ile karşılaştırdıktan sonra sporcuya aktarır (3).

Sporcular antrenörü için değerli olduğunu hissetme ihtiyacı duyarlar. Antrenörün, onların bir robot değil, bir insan olduğunu unutmamasını isterler. Sağlıklı işleyen sporcu-antrenör ilişkisi başarının temelini oluşturur. Antrenör ile sporcu arasındaki kişisel problemler, antrenörün başarılı olduğu halde bir sporcuya takımda yer vermemesine veya bir sporcunun antrenörün başarılı gözükmemesi için sahip olduğu performansını kullanmamasına kadar uzanan sorunlara yol açabilir (16). Antrenörle sporcu arasındaki etkisiz iletişim, aşağıdaki durumlardan bazılarını veya hepsini içerebilir.

- Antrenörün vermek istediği mesajın içeriği duruma uygun olmayabilir,
- Mesajı vermek için gerekli sözlü veya sözsüz becerilerden yoksun olduğu için, mesaj istenilen anlamı iletmez.
- Sporcu dikkat etmediği için mesajı alamaz,
- Sporcu uygun dinleme veya sözsüz mesaj algılama becerilerine sahip olmadığı için mesajın içeriğini yanlış anlar veya hiç anlayamaz,
- Zaman içinde mesajlar çelişkili ve düzensiz olursa sporcunun kafasını karıştırır ve anlamasını engeller.
- Etkisiz iletişim her zaman antrenörün hatası değildir. Sorun sporcudan veya her ikisinden birden kaynaklanabilir. Fakat antrenörler becerilerini artırarak yanlış anlaşma sorunlarından kurtulabilir (21). Ancak; antrenörlerin aşağıdaki gibi bazı olumsuz yaklaşımları da;

Sporcunun memnuniyet düzeyini düşürerek ve eğlence faktörünü azaltarak sporcunun bu nedenlerden dolayı sporu bırakmasına yol açabilir. Kaygı düzeyini yükselterek, sporcunun hata yapma oranını yükseltebilir, Başarısızlık korkusunun ortaya çıkmasına sebep olarak, sporcunun risk almasını engelleyebilir, İstenmeyen pek çok davranış örüntüsü ve disiplin problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir (1).

Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması, bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Sporun tarafları olarak, antrenör, hakem, sporcu, yönetici, seyirci ve medyanın görevlerini yerine getirirken bir takım etik ilkeleri davranışlarına yansıtılmaları, spor adına olumsuz gelişmelere yol açmaktadır (6).

Bu noktadan hareketle, elit düzeydeki erkek judocuların, kulüplerindeki antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları belirlemek amacıyla yapılan çalışmanın; hem sporcuların bakış açısı hem de antrenörlerinin sporcularına karşı davranış profillerini ortaya koyması ve antrenörlerin, sporcularına karşı davranışlarını gözden geçirecek eksiklerini tamamlayabilmesi bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. Ancak literatüre bakıldığında konu ile ilgili yeterli çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda yapılacak çalışmalar, antrenörlerin genel davranış profillerini belirleyerek antrenörlerin kendilerini geliştirmeleri noktasında önemli katkılar sağlayacaktır.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışma; İstanbul Ahmet Cömert Spor Salonunda 9-10 temmuz 2005 tarihinde Judo ve Kurash Federasyonu tarafından düzenlenen, 19. Uluslararası Boğaziçi Judo Turnuvasında yapılmıştır. Çalışmaya; 11'i A Milli, 26'sı Genç Milli ve 17'si Ümit Milli olmak üzere toplam 54 erkek Milli judocu katılmıştır.

Antrenörlerin etik dışı davranışlarını belirleyebilmek için; tutumları en kolay ve doğrudan ölçen ve en çok kullanılan yöntemlerden biri olan Likert'in "Toplamlı Sıralama Yöntemi" kullanılmıştır (8). Likert Tutum Ölçeği, katılımcıların görüşlerini ve ilgili öneriye/ifadeye katılım düzeylerini belirlemeye imkân tanır (12). Bu ölçeğin hazırlanması için aşağıdaki aşamalar izlenmiştir.

Ölçeğin Deneme Formunun Geliştirilmesi

İstanbul'da judo milli takım kampında bulunan sporculardan 15'er kişilik 3 grup belirlenmiştir. Birinci gruptan "sporcularına karşı iletişim davranışlarında", ikinci gruptan "antrenman, kamp ve müsabaka ortamındaki davranışlarında" ve üçüncü gruptan da "mesleki ve antrenman bilgi düzeyinde" antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları içeren cümleler yazmaları istenmiştir. Sporcular tarafından yazılan cümleler, tek tek okunarak tutum cümleleri belirlenmiştir. Bu cümleler, tutum için madde yazım kurallarına uygun olarak yeniden ifade edilmiştir. Düzeltilen ve yeniden yazılan etik dışı davranış cümleleri, judocuların antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlara ilişkin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal bileşenler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve hazırlanan anket soruları 12'şer sorudan oluşan farklı 3 gruba ayrılmıştır. Birinci grup sorular antrenörlerin sporcularına karşı iletişim ve davranışlarında", ikinci grup sorular antrenörlerin "antrenman, kamp ve müsabaka ortamındaki davranışlarında" ve üçüncü grup sorular da antrenörlerinde "mesleki ve antrenman bilgi düzeyinde" gözlemledikleri etik dışı davranışları içeren cümlelerden oluşturulan toplam 36 soru olumsuzluk sıralamaları da dikkate alınarak ve yanıtlayıcıda bir tepki oluşumunu engelleyecek şekilde deneme formunda sıralanmıştır.

Ölçeğin Puanlanması ve Değerlendirilmesi

Ölçek; "Kesinlikle Katılmıyorum", (K.Katılmıyorum) "Katılmıyorum", "Kararsız-

zım”, “Katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”(K.Katılıyorum) şeklinde derecelendirilerek, seçenekler “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinden başlamak üzere 5’den 1’e doğru; puanlanmıştır. Ölçekten alınan toplam puanlar madde sayısına bölünerek, kişilerin elde ettikleri ortalama puanlara göre, sporcuların antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar hakkında bir yargıya varılmıştır. Ölçeğin tüm olarak Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.96 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 11.0 for Windows istatistik programı kullanılmıştır. Maddeler “**Kesinlikle Katılıyorum**” seçeneğinden başlayarak 1,2,3,4,5 şeklinde puanlanmıştır. Katılımcıların tutum maddelerine katılma derecelerine ilişkin belirlenen puan aralıkları ise: Kesinlikle Katılmıyorum: 4,21-5,00, Katılmıyorum: 3.41-4.20, Kararsızım: 2,61-3,40, Katılıyorum: 1,81-2,60, Kesinlikle Katılıyorum: 1,00-1,80. olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1: Deneklerle ilgili bazı değişkenler

Değişkenler		N	%
Yaş	17-23 yaş	50	92,6
	24-29 yaş	4	7,4
Kategori	A-Milli Takım	11	20,4
	Genç Milli Takım	26	48,1
	Ümit Milli Takım	17	31,5
Eğitim	Lise	36	66,7
	Üniversite	18	33,3

Katılımcıların; % 92,6’sı 17-23, % 7,4’ü; 24-29 yaş arası, % 20,4’ü A Milli, % 48,1’i Genç Milli ve % 31,5’i Ümit Milli sporcu olduğu % 66,7’si lise ve % 33,3’ünün de üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Sporcuların; Kendileri İle İletişim ve Davranışları Sırasında Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar

SORULAR	K.Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		K.Katılıyorum		X
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Antrenör Sporcularına Saygılı Davranmaz	42	77,8	11	20,4	1	1,9	-	-	-	-	4,75
Din, Din, Cinsiyet Ayırımı Yapar	44	81,5	7	13,0	3	5,6	-	-	-	-	4,75
Küfürü veya Argo Bir Dil Kullanır	36	66,7	15	27,8	1	1,9	1	1,9	1	1,9	4,55
Sporculara Dürüst Davranmaz	41	75,9	11	20,4	1	1,9	1	1,9	-	-	4,68
Sporcunun Varlığına Saygı Duymaz	38	70,4	16	29,6	-	-	-	-	-	-	4,70
Sporcuları Cezalandırırken Kişiliğine Zarar Verir	27	50,0	26	48,1	1	1,9	-	-	-	-	4,48
Sporcuları Cezalandırırken Performanslarına Zarar Verir	28	51,9	22	40,7	3	5,6	1	1,9	-	-	4,42

Sporcular Arasında Ayrırım Yapar	28	51,9	14	25,9	10	18,5	1	1,9	1	1,9	4,08
Sporcuların Özel Yaşamlarına Müdahalede Bulunur	20	37,0	9	16,7	12	22,2	12	22,2	1	1,9	3,64
Sporcuya Sözlü Tacizde Bulunur	45	83,3	7	13,0	1	1,9	1	1,9	-	-	4,75
Sporcuya Cinsel Tacizde Bulunur	52	96,3	2	3,7	-	-	-	-	-	-	4,96
Sporcular İle Saygın ve Etkili İletişim Kurmaz	26	48,1	23	42,6	3	5,6	1	1,9	1	1,9	4,33
X: Likert ölçeğine göre alınan ortalama puan	ORTALAMA PUAN										4,48

Katılımcıların; antrenörlerinin kendileri ile iletişim ve davranışlarında gözlemledikleri etik dışı davranışları ile ilgili sorulara vermiş oldukları cevapların frekans dağılımları, yüzdelik değerleri ve likert (X) ölçeğine göre alınan ortalama puan değerleri **Tablo 2'**de verilmiştir. Tabloya göre; **“Sporcularına Cinsel Tacizde Bulunur”** sorusundan elde edilen 4,96 puan ile **“Kesinlikle Katılmıyorum”** cevabı en yüksek puanı alırken; **“Sporcuların Özel Yaşamlarına Müdahalede Bulunur”** sorusuna verilen cevaplardan 3,64 puan ile **“Katılmıyorum”** cevabı en düşük ortalama değer olmuştur. Sporcuların bu grup sorulara vermiş oldukları cevaplardan alınan ortalama değere göre 4,48 ile **“Kesinlikle Katılmıyorum”** seçeneğine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Sporcuların; Kamp, Müsabaka ve Antrenman Ortamında Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışları

SORULAR	K.Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		K.Katılıyorum		X
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Performansı Yeterli Olmayan Bir Sporcuya Gerçek Dışı Vaatlerde Bulunur	34	63,0	16	29,6	2	3,7	2	3,7	-	-	4,51
Profesyonel ortamda (Maç, Kamp, Antren. vb.) Sporcuların Yanında Alkol Kullanır	43	79,6	9	16,7	1	1,9	1	1,9	-	-	4,74
Profesyonel ortamda (Maç, Kamp, Antren. vb.) Sporcuların Yanında Sigara Kullanır	44	81,5	5	9,3	4	7,4	1	1,9	-	-	4,70
Antrenman Esnasında Sinirlendiğinde Sporculara Şiddet Uygular	37	68,5	16	29,6	1	1,9	-	-	-	-	4,66
Sporcuları Tehdit Yoluyla Motive Etmeye Çalışır	42	77,8	10	18,5	1	1,9	1	1,9	-	-	4,74
Hakaret Ederek Sporcuları Aşağılar	41	75,9	10	18,5	2	3,7	1	1,9	-	-	4,68
Müسابaka Sonrası Başarısızlıkta Herkesin İçerisinde Şiddet Uygulayarak Kızır	36	66,7	12	22,2	5	9,3	1	1,9	-	-	4,53
Sporcuları Zararlı İlaç Kullanımına Tesvik Eder	50	92,6	4	7,4	-	-	-	-	-	-	4,92
Rekabette Dürüstlüğe Önem Vermez	36	66,7	13	24,1	3	5,6	1	1,9	1	1,9	4,51
Antrenör Yetkisini Kötüye Kullanır	42	77,8	11	20,4	1	1,9	-	-	-	-	4,75
Yarışmalardaki Finansman Harcamalarında Dürüst Değildir	34	63,0	12	22,2	5	9,3	1	1,9	2	3,7	4,38
Yarışma Kuralları ve Hakemlere Savagılı Değildir	36	66,7	17	31,5	1	1,9	-	-	-	-	4,64
X: Likert ölçeğine göre alınan ortalama puan	ORTALAMA PUAN										4,64

Sporcuların kamp, müsabaka ve antrenman ortamında antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlarla ilgili sorulara verilen cevapların frekans dağılımları, yüzdeler ve likert ölçeğine göre alınan ortalama puanları **tablo 3**'te verilmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında; “**Yarışmalardaki Finansman Harcamalarında Dürüst Değildir**” sorusuna verilen cevap en az puanı alırken (4,38), “**Sporcuları Zararlı İlaç Kullanımına Teşvik Eder**” en yüksek puanı almıştır (4,92), sporcuların kamp, müsabaka ve antrenman ortamında antrenörlerinin davranışlarından memnun oldukları, tüm sorulara verilen cevap ortalamasının 4,64 olduğu ve bunun “**Kesinlikle Katılmıyorum**” seçeneğine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Sporcuların, Antrenman ve Mesleki Bilgi Düzeyinde, Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar

SORULAR	K.Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		K.Katılıyorum		X
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Sporcuları Zararlı İlaç Kullanımı Hakkında Bilgilendirmez	25	46,3	14	25,9	8	14,8	6	11,1	1	1,9	4,03
Sporcuların Sağlıklarını Olumsuz Etkileyecek Şekilde Kilo Vermeye Teşvik Eder	29	53,7	20	37,0	4	7,4	1	1,9	-	-	4,42
Sporculara Antren. Hakkında Gerekli Bilgi Aktarmaz	37	68,5	13	24,1	3	5,6	-	-	1	1,9	4,57
Mesleği İle İlgili Kendini Sürekli Geliştirmez	29	53,7	17	31,5	7	13,0	1	1,9	-	-	4,37
Judo İle İlgili Yasal Mevzuatları Bilmez	42	77,8	9	16,7	3	5,6	-	-	-	-	4,72
Antrenman Bilimleri İle İlgili Yeterli Bilgiye Sahip Değildir	40	74,1	11	20,4	3	5,6	-	-	-	-	4,68
Sporcunun Beceri Düzeyine Göre Etkin ve Gerekli Antrenman Programını Hazırlamaz	27	50,0	23	42,6	3	5,6	1	1,9	-	-	4,40
Sporcunun Performansını Belirlenmiş Hedefler Doğrultusunda Değerlendirmez	34	63,0	14	25,9	6	11,1	-	-	-	-	4,51
Sporcuların Performansları Hakkında Geri Bildirim Vermez	28	51,9	21	38,9	4	7,4	1	1,9	-	-	4,40
Sporculara Antrenman Hakkında Gerekli Bilgileri Aktarmaz	40	74,1	9	16,7	4	7,4	1	1,9	-	-	4,62
Yetersiz Olduğu Konuda Sorumluluk Alır	31	57,4	10	18,5	5	9,3	5	9,3	3	5,6	4,12
Yeteneklerini Abartır	35	64,8	12	22,2	6	11,1	1	1,9	-	-	4,52
ORTALAMA PUAN											4,44

X: Likert ölçeğine göre alınan ortalama puan

Sporcuların; antrenörlerinde antrenman ve mesleki bilgi düzeyindeki etik dışı davranışlar ile ilgili sorulara verilen cevapların frekans dağılımları, yüzdeler ve likert ölçeğine göre alınan puanları **Tablo 4**'te verilmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında en düşük puanı; 4,03 (Katılmıyorum) ile “**Sporcuları Zararlı İlaç Kullanımı Hakkında Bilgilendirmez**” alırken, en yüksek puanı ise; 4,72 (Kesinlikle Katılmıyo-

rum) ile “**Judo İle İlgili Yasal Mevzuatları Bilmez**” cevabı alınmıştır. Sporcuların Antrenman ve Mesleki Bilgi Düzeyi bakımından antrenörlerinden memnun oldukları, bu gruptaki sorulara verilen cevap ortalamasının 4,44 olduğu ve bunun “**Kesinlikle Katılmıyorum**” seçeneğine yakın olduğu tespit edilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Milli takım düzeyindeki erkek judocuların, kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları belirlemek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde;

Sporcuların kendileri ile iletişim ve davranışlarında antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları ile ilgili sorulara verilen cevapların frekans dağılımları, yüzdelik değerleri ve likert (X) ölçeğine göre alınan puan değerleri **Tablo 2**'de verilmiştir. “**Sporcularına Cinsel Tacizde Bulunur**” sorusundan elde edilen 4,96 ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı en yüksek puanı alırken; “sporcuların özel yaşamlarına müdahalede bulunur” sorusuna verilen cevap 3,64 ile “Katılmıyorum” cevabı, en düşük ortalama değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Sporcuların bu grup sorulara vermiş oldukları cevaplardan alınan ortalama değere göre 4,48 ile “**Kesinlikle Katılmıyorum**” seçeneğine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Antrenörlük yapmak iletişim kurmak demektir. Antrenörlüğün her eylemi iletişim gerektirir. Başarılı antrenörler aynı zamanda iyi birer iletişimcidirler. Antrenörler sporcularıyla olduğu kadar, diğer antrenörler, ebeveynler, yöneticiler ve toplumla da eşit derecede iyi iletişim kurmak zorundadırlar (21). Antrenör, psikolog ve sporcu ilişkisi sporcunun başarısını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Yoğun yarışma stresi altındaki sporcunun iradesi sürekli dalgalanmalar arz etmektedir. Bu dalgalanmaların her anında sporcunun tepkileri değişmektedir. Bu değişimin her mikroprosesindeki değişen tepkileri, antrenör ya da psikolog tarafından hissedilmediği takdirde, sporcunun ya da takımın başarılı olabilmesi mümkün değildir (10). Sporcular antrenörü için değerli olduğunu hissetme ihtiyacı duyarlar (19). Her antrenör mutlaka sporcusunun ihtiyaçlarını dinlemeye ve onları ciddi şekilde telakki etmeye istekli görünmelidir. Şayet antrenör sporcusunun sorunlarını dinlemekten uzak kalır, isteklerine kulak asmazsa sporcu, antrenörüne olan güvenini kaybeder (9). Her sporcunun antrenöründen beklediği davranış şekli farklı olduğu gibi her sporcuda antrenörünün davranışından farklı şekillerde etkilenir (9). Güreşçiler üzerine yapılan bir çalışmada güreşçilerin istedikleri antrenör tipinin % 52,87 ile “sevecen, duygusal”, % 32,48 “otoriter-sert”, % 8,28 “sadece başarılarla ilgilenen” ve % 6,37 “sessiz, sakın her şeye karışmayan” antrenör tipi olarak belirtmişlerdir (9).

Dolaşır (6); antrenörlerin mesleki etik ilkelerine uyma düzeylerini belirlemek için hem antrenörlere hem de sporculara uygulamış olduğu anket sonucunda, sporcuların görüşleri ile antrenörlerin görüşleri arasında anlamlı farkların olduğunu tespit etmiştir. Çalışma sonucunda antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin

görüşlerinin sporcu görüşlerinden daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Empati sosyal duyarlılık, sosyal algı gibi terimlerle de ifade edilmektedir. Thorndike'nin sosyal zeka diye tanımladığı zeka türü de bir çeşit empati sayılabilir. Empati, sporcunun dünyasını ona gördüğü gibi görebilmektir. Empati, sporcunun tüm yaşantısına, emosyonlarına, tüm değerlendirmelerine, motivasyonuna vb. kendi değerlendirmeleriyle değil sporcunun değerlendirmeleriyle bakmasıdır. Daha sonra da sporcu ile tam empati kurduğunda, istedik yaklaşımlarla sporcunun verimliliğine katkıda bulunması mümkün olabilir (10, 11, 12). Antrenör sporcusunun antrenman ortamında, müsabaka esnasında ve sonrasında veya başarı-başarısızlık durumunda neler hissettiğini anlayabilmeli ve kendisini sporcusunun yerine koyabilmelidir.

Amerika Birleşik Devletleri Olimpiyat Komitesi, antrenörlerin önde gelen görevlerinin başında sporcuları ile iyi iletişim kurmaları ve olumlu yönde ilerlemelerine yardımcı olmalarının geldiğini belirtmiştir. Bu iletişimin temel kaynağı da antrenörlerin sporcularından ne beklediği ve bu beklentilerin gerçekleşmesi için uygun davranışların belirlenmesinde antrenörlerin sahip olduğu etik ilkeler son derece önemlidir. Çünkü bu davranışlar etik ilkeler doğrultusunda belirlenmelidir (5).

Anketin ikinci grubunu oluşturan ve toplam 12 sorudan oluşan; sporcuların; kamp, müsabaka ve antrenman ortamında antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlarla ilgili sorulara verilen cevapların frekans dağılımları, yüzdelik değerleri, ve likert ölçeğine göre alınan puanları **Tablo 3**'te verilmiştir. Bu gruptaki soruların içerisinde en düşük puanı 4,38 puan ile “Yarışmalardaki Finansman Harcamalarında Dürüst Değildir.” sorusuna verilen cevap almıştır. Bu soruya verilen cevapların frekans dağılımı; 34 kişi (% 63) “Kesinlikle Katılmıyorum”, 12 kişi (% 22,2) “Katılmıyorum”, 5 kişi (% 9,3) “Kararsızım”, 1 kişi (% 1,9) “Katılıyorum” ve 2 kişi (% 3,7) “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevaplamışlardır. Alınan cevapların değerlendirilmesi sonucunda, sporcuların kamp, müsabaka ve antrenman ortamında antrenörlerinin davranışlarından memnun oldukları, tüm sorulara verilen cevap ortalamasının 4,64 olduğu ve bunun “**Kesinlikle Katılmıyorum**” şikkına yakın olduğu tespit edilmiştir.

Güreşçiler üzerine yapılan bir çalışmada; güreşçilerin müsabakaya çıkmadan önce antrenöründen beklentileri ile ilgili sorulara verilen cevapların % 37,58 “bana güvendiğini ifade etmesi, % 34,39 unun taktik bilgiler aktarması ve % 28,03 ünün psikolojik olarak hazırlaması şeklinde olduğu rapor edilmiştir. Yine aynı çalışmada; kaybedilen bir müsabaka sonrası antrenörlerinden bekledikleri davranış şeklinin ise % 71,98 yumuşak bir dille eleştirme, % 22,92 anlayış göstermesi, % 2,55 kızıp öfkelenmesi olarak belirtmişlerdir (9). Bu çalışmada ise, “müsabaka sonrası başarısızlıkta herkesin içerisinde şiddet uygulayarak kızır” sorusuna verilen cevapların dağılımı; 36 kişi (% 66,7) “Kesinlikle Katılmıyorum”, 12’si (% 22,2) “Katılmıyorum”, 5 kişi (% 9,3) “Kararsızım”, 1 kişi (% 1,9) “Katılıyorum” şeklinde cevaplamışlardır. Bu soruda alınan puan ortalaması 4,53 “Kesinlikle Katılmıyorum” olarak bulunmuştur.

Müsabaka sonrası antrenörün davranışı çok önemlidir. Hele sporcu yenilmişse daha dikkatli olunmalı, istenmeyen bir konuşma ya da davranış sporcunun morali, isteği ve hırsı üzerinde olumsuz etki bırakır. Yenilgiden sonra bir süre sporcuyla yalnız bırakmalı, sporcu kendisini toplayınca değerlendirme yapılmalıdır (11). Kaybedilen bir müsabaka sonrasında usta bir antrenör sporcusunun psikolojik durumuna göre nasıl davranacağına sınırlarını kolayca belirler. Arkadaş grubu önünde sporcu ile alay etme, onun gururunu kırarak şekilde eleştiride bulunma bazen sporcunun kaybedilmesine sebep olabilir. Bu sebeple her yarışma sonrasında bir toplantı yapıp başarı yada başarısızlığın nedenlerini sporcu ve antrenörün birlikte tartışmaları çok yararlı olabilir (14).

Performans ve haz, lider davranışının bir sonucudur. Sporcunun performansının iyi veya kötü olmasında ya da haz duyup duymamasında hem takımındaki elemanların özellikleri, hem içinde bulunduğu ortam hem de liderin davranış şekilleri önemli olmaktadır. Takım arkadaşlarının özellikleri ve takım iklimi de haz ve performansta önemli olmaktadır. Fakat takım ikliminin iyi olmasında antrenörün zorunlu davranışlarının önemli bir etken olduğu düşünülecek olursa, bir anlamda takım elemanlarının daha fazla performans gösterip göstermemeleri liderinin (antrenörün) göstermiş olduğu davranışlarına bağlı olmaktadır (16). Sporcunun kendine, arkadaşlarına ve antrenörüne güven duyarak mutluluk içinde hareket etmesi sağlanmalıdır. Bunları sağlayabilecek bir antrenörün öncelikle kendi duygularını tanıma ve yönlendirme konusunda yeterli olması gerekir (13).

Anketin üçüncü grubunu oluşturan ve toplam 12 sorudan oluşan ve sporcuların; antrenörlerinde gözlemledikleri, antrenman ve mesleki bilgi düzeyindeki etik dışı davranışlar ile ilgili sorulara verilen cevapların istatistiki bilgileri **Tablo: 4'**te verilmiştir. katılımcılardan alınan cevaplara bakıldığında, sporcuların antrenman ve mesleki bilgi düzeyi bakımından antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışın bulunmadığı ve bu konuda antrenörlerinden memnun oldukları tespit edilmiştir. Bu grup sorulara verilen cevapların ortalama değerinin 4,44 olduğu tespit edilmiştir. Sporcuların; antrenörlerinde gözlemledikleri, antrenman ve mesleki bilgi düzeyindeki etik dışı davranışlar ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar arasında en düşük ortalama 4,03 puan "Katılmıyorum" ile "sporcuları zararlı ilaç kullanımı hakkında bilgilendirmez" sorusuna verilen cevaptan alınmıştır. Cevapların frekans dağılımı ise; 25 kişi (% 46,3) "Kesinlikle Katılmıyorum", 14 kişi (% 25,9) "Katılmıyorum", 8 kişi (% 14,8) "Kararsızım", 6 kişi (% 11,1) "Katılıyorum" ve 1 kişi (% 1,9) "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde olmuştur. Yine bu gruptaki 12 soruya verilen cevapların ortalamasının 4,44 ile 3 grup içerisinde en düşük ortalama puana sahip olduğu edilmiştir.

Özellikle son dönemde yaşanan doping olayları sonucunda uluslararası platformda Türk sporunun ne kadar büyük zarar gördüğü herkes tarafından bilinmektedir. Doping kullanmaya zemin hazırlayan faktörler içerisinde; yönetici, antrenör ve sporcuların bu konu hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları, bu hususta yeterli eğitim görmedikleri ve antrenörlerin bu konuda sporcularını yeterince aydınlatmadıkları

rı vb. sebepler gösterilebilir. Bunun yanında, antrenör ve sporcu, kısa sürede başarıya ulaşma isteği ve buna bağlı olarak da bu başarı ile elde edilecek maddi ve manevi kazançların cazibesine kapılarak doping kullanmaya yönelmektedir.

Bir antrenör sporcularını seçerken ve antrenman planlaması yaparken onların fiziksel özellikleri kadar, psikolojik özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır. Birçok antrenör sporcuların neler hissettiğini çok iyi bildiğini, onları anlayabildiği çünkü daha önce (sporcuken) benzer şeyleri kendisinin hissetmiş olduğunu düşünür. Ancak bu tür subjektif değerlendirmeler yanıltıcıdır. Sporcular hakkında doğru bilgiler elde edebilmek için bilinçli yöntemler seçilmelidir. Spor psikolojisinde en çok kullanılan tanı koyma yöntemleri; vak'a tarihçesi, gözlem, deney, test ve sosyometridir. Antrenörlerin, ancak tanı koyma yöntemleriyle sporcuları hakkında doğru bilgilere ulaşmaları ve buna dayanarak sporcuların gelecekteki davranışlarını hem tahmin etmeleri hem de sevk ve idare etmeleri olasıdır (20).

Antrenörler sporculara hem bilgileri, hem de kişilik özellikleri ile örnek olan spor eğitmenleridir. Antrenörlerin davranışları sporcular tarafından sürekli gözlemlenmektedir. Bu nedenle, antrenörlerin davranışlarında etik ilkeleri gösterebilmeleri, sporcuların da bu ilkeleri benimsemelerinde önemli bir etkiye sahiptirler (5). Sporun istenilen düzeye erişmesinin temel şartlarından birisi her düzeyde uygulama yapabilecek bilgili, becerili, yetenekli ve iyi eğitilmiş antrenörlere sahip olmaktır. Değişik spor dallarında yetiştirilecek antrenörlerin spor dalının özelliği dikkate alınarak bir model içerisinde eğitilmesi ve geliştirilmesi bir zorunluluktur (4).

Sporcuların bakış açıları ile antrenörlerin etik dışı davranışlarını belirleyebilmek için toplam 36 sorudan oluşan anketi bir bütün olarak ele aldığımızda, verilen cevapların ortalamasının 4,54 "Kesinlikle Katılıyorum" olduğu tespit edilmiştir. Buradan araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplara göre, antrenörlerinin genel olarak etik kurallar çerçevesinde davrandığı sonucuna varılmıştır.

Araştırma grubunun tamamının milli takım düzeyindeki elit sporculardan olduğu göz önünde bulundurulursa, sporcusu oldukları kulüp antrenörlerinin ve takım arkadaşlarının gözdesi olan bu sporcuların, antrenörleri hakkında olumsuz düşüncelerini beyan etme ihtimalinin zayıf olduğu söylenebilir. Yine kendilerini milli takım düzeyine kadar getiren antrenörleri hakkında objektif bir değerlendirme yapamayarak, onların etik dışı davranışlarını ortaya koymak istememelerine paralel olarak verilerin pozitif yönde çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın daha verimli olabilmesi için, kulüplerin bulunduğu il veya ilçelere gidilip kulüp bünyesindeki bütün sporculara uygulanması halinde, antrenörlerin etik dışı davranışları hakkında daha objektif bir değerlendirme yapılabileceği düşünülmektedir.

5. Kaynaklar

1. Albrecht, R.; Positive Coaching, Motivation and Communication. Research Study For The Study of Young Sports, Michigan State University, 2003
2. Alpay, N., Taşkiran, Y.; Antrenör Eğitiminde Avrupa Topluluğu Modelinin İncelenmesi, I. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi, Cilt II., S:123-136, Ankara, 26-27 Mayıs 2000.
3. Başer, E.; Uygulamalı Spor Psikolojisi, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.
4. Cushion, C.J., Armour, K.M., Jones, R.L.; Coach Education and Continuing Professional Development, Experiences and Learning To Coach, Quest, 5p;215-230, 2003.
5. Desensi, T.J., Rosenberg, D.; Ethics In Sport Managment, Fitness Information Technology Inc, Pepper Pres, USA, 1996
6. Dolaşır, S.; Antrenörlerin Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerine İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşleri, Ankara Üniv., Eğitim Bilimleri Enst., Eğitim Bilimleri ABD, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı, Doktora Tezi, Ankara, 2005
7. Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D.; Sosyolojik Açından Spor, İstanbul Der Yayınları, 1998.
8. Kağıtçıbaşı, Ç.; Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş, Evrim Yayınevi, 10. Baskı, Sosyal Psikoloji Dizisi:1, İstanbul, 1999.
9. Kaya, Y.; Güreş Eğitim Merkezlerinde Eğitim Gören 12-14 Yaş Güreşçilerin Antrenörleri İle İlişkilerindeki Motivasyonel Faktörlerin İncelenmesi, I. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi, Cilt II. S: 323-334, Ankara, 26-27 Mayıs 2000.
10. Kaya, Y. ; Performansta Üçüncü Boyut Hipnoz ve Spor, Selçuk Üniv. Matbaası, Konya, 1999.
11. Keskin, E.; Güreş Antrenörünün El Kitabı, Güreş Federasyonu Yayınları, Y.N.: 3, Ankara, 1979.
12. Kuzgun, Y.; Rehberlik ve Psikolojik Danışma, ÖSYM Yay. 2. Baskı, S: 37-40, Ankara, 1991.
13. Özgüven, İ. E.; Psikolojik Testler, PDREM Yayınları, Sistem Ofset, Ankara, 1998.
14. Öztabağ, L.; Antrenörlük Psikolojisi, Futbol Fed. Yayınları, İstanbul, 1974.
15. Sevim, Y., Tuncel, F., Rol E., Sunay, H.; Antrenör Eğitimi ve İlkeleri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
16. Tiryaki, Ş.; Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar, Uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi, Yayın No:5 Üniversite Kitapları Yayın Dizisi:1, Sayfa:144-146, Ankara, 2000.
17. Whitehead, M.; Sports Ethics and Education, Sports Educations and Society, 3,2. P;239-241 USA, 1998
18. William, C., Davis, K., Post, E.J.; Business and Society, Coporate Strategy, Publicy Ethics, Mc. Graww Hill Publishing Company, USA, 1988
19. <http://www.sporbilim.com/disfaktor.html>, 10.12.2005.
20. www.sporbilim.com/sporpsikolojisi.html, 17.06.2007
21. http://www.voleybolum.com/spor_psikolojisi.htm, 11.09.2007